

Asia: VN/17928/2024

Hallituksen esitysluonnos perusopetuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä lausuttavaa esityksen 29 pykälään koskien puhelimia ja muita mobiililaitteita?

Helsingin kaupunki pitää hallituksen esitysluonnosta perusopetuslain muuttamisesta kokonaisuudessaan hyvänä ja kannatettavana.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia siten, että puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä koulupäivän aikana. Helsingin kaupunki katsoo, että asian saaminen lainsäädännön tasolle on kannatettavaa. Esitetty muutos tulee parantamaan niin oppilaiden, opettajien kuin koulun muun henkilökunnan työrauhaa ja turvallisuutta.

Jos puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön rajoitukset ulotetaan koskemaan myös välitunteja, voidaan nämä tauot käyttää aiempaa paremmin liikkumiseen ja sosiaalisiin kohtaamisiin. Tutkimusten mukaan nuorten liikkuminen ja sosiaaliset taidot ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Näitä opitaan yhdessä muiden kanssa toimiessa.

Helsingin kaupungin peruskoulujen järjestyssäännöissä on asiaan jo puututtu. Kaupungilla on toimintamalli, jonka mukaisesti koulut rajaavat oppilaiden puhelinten käyttöä koulun järjestyssäännöissä. Oppilaiden puhelimet voidaan velvoittaa jo nykyisen lain näkökulmat huomioiden pidettäväksi koulupäivän aikana poissa näkyvistä ja häiriöttömässä tilassa. Opettajan luvalla ja ohjeistuksella puhelimia voidaan koulupäivän aikana kuitenkin käyttää oppimisen apuna, mutta tästä sovitaan opettajan kanssa aina erikseen ja tapauskohtaisesti.

Lapsen näkökulmasta koulupäivä muodostaa kokonaisuuden. Tämän vuoksi Helsingin kaupunki katsoo, että tulisi selvittää mahdollisuus säätää puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä koko koulupäivän ajalta, myös välituntien, eikä ainoastaan oppituntien. Samalla tulisi selvittää

mobiililaitteiden käyttöä koskevien säännösten ulottamista myös perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Esitysluonnoksen mukaan puhelimen ja mobiililaitteiden käyttö oppitunnin aikana oppimistarkoitukseen edellyttää opettajan lupaa ja henkilökohtaiseen terveydenhoitoon rehtorin tai opettajan lupaa. Lupa voi olla suullinen tai kirjallinen. Erityisesti henkilökohtaiseen terveydenhoitoon liittyvä puhelimen ja mobiililaitteen käyttö lupa on syytä olla aina kirjallinen. Tämä turvaa tiedon siitä, että lupa on annettu ja kirjattu ylös lainsäädännön mukaisesti. Lupa voidaan esim. pitkäaikaissairauden osalta myöntää lukuvuodeksi. Lupien myöntäminen lisää opettajan tai rehtorin työtä jonkin verran. Lisäksi lupaprosessissa henkilökohtaiseen terveydenhoitoon liittyen kertyy terveystietoa, joka on arkaluontoista henkilötietoa ja sitä tulee käyttää ja säilyttää asianmukaisella tavalla. Opettajalla ja rehtorilla on oikeus saada tähän asiaan liittyvät välttämättömät opetuksen järjestämiseen liittyvät tiedot.

Onko teillä lausuttavaa esityksen 36 d pykälään koskien puhelimia ja muita mobiililaitteita?

Esitysluonnoksen 36 d pykälää voisi tarkentaa 29 pykälän uuden 3 momentin osalta, jos on tarkoitus, että puhelin tai mobiililaitte voidaan ottaa haltuun, jos sitä on käytetty ilman lupaa.

Onko teillä muita huomioita puhelimia ja muita mobiililaitteita koskeviin ehdotuksiin?

Tutkimustulokset osoittavat, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden tarpeeton käyttö koulupäivän ja oppimistilanteiden aikana häiritsee keskittymistä ja vaikeuttaa näin oppimista. Lasten ja nuorten älylaitteiden ja sosiaalisen median käyttö on tutkimusten mukaan kasvanut. Samalla kasvaa myös älylaitteiden ongelmakäyttö.

Helsingin kaupunki on tehnyt aktiivista yhteistyötä kansallisen aivoterveysohjelman kanssa. Tähän on kuulunut Arabian peruskoulussa toteutettu pilottitutkimus, johon osallistui viides- ja seitsemäsluokkalaista. Molemmilla ikäryhmillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys digilaitteiden rajoittamisen ja levottomuuden ja yliaktiivisuuden vähenemisen sekä toisaalta pitkäjänteisyyden ja tehtävien loppuunsaattamisen kyvyn lisääntymisen välillä. Tulos on linjassa kansainvälisten tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan lasten lisääntyneen digilaitteiden käytön ja hyvinvoinnin indikaattorien heikkenemisen välillä on vahva kausaalinen yhteys. Tutkimukset ja asiantuntijat ovat myös havainneet, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö koulussa voi lisätä kiusaamisen riskiä, erityisesti digitaalisen kiusaamisen muodossa.

Tulevasta lainsäädännöstä tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi ennakkollisesti, jotta sen tavoitteiden toteutumista voidaan seurata. Helsingin kaupunki pitää tärkeänä, että lakimuutoksen vaikutuksia seurataan aktiivisesti lapsivaikutusten, rahoituksen sekä itse toiminnan ja opetuksen järjestämisen osalta. Rahoituksen riittävyys ja hallinnollisen työn lisääntyminen mittavissa uudistuksissa on erityinen huolen aihe.

Suuri huoli digilaitteiden liikkakäytöstä ajoittuu myös muihin kuin kouluaikeihin. Tähän valtakunnalliseen haasteeseen vastaamiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä. Helsingin kaupunki

on ollut aktiivinen jäsen verkostossa, jonka Aivoliitto on yhdessä Opetushallituksen ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa käynnistänyt. Se keskittyy lasten ja nuorten digilaitteiden käytön vaikutusten ymmärtämiseen ja niihin vaikuttamiseen.

Onko teillä lausuttavaa esityksen 41 a-d ja 42 d pykäliin koskien aluehallintovirastojen laillisuusvalvontaa?

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että aluehallintovirasto voi nykyisin kuntalain 10 pykälän mukaan kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaisesti. Vastaavasti voimassa olevassa laissa valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta säädetään 6 pykälässä laillisuusvalvonnasta niin, että aluehallintovirasto voi kantelun perusteella tutkia, onko koulutusta järjestettäessä toimittu säännösten ja määräysten mukaisesti. Nämä esitysluonnoksen säännökset laajentavat aluehallintovirastojen toimivaltaa merkittävästi. Erityisesti oma-aloitteista tutkittavaksi ottamista ei ole aikaisemmin ollut.

Helsingin kaupunki kannattaa esitystä tämän osalta sen koskiessa kaikkia perusopetuksen järjestäjiä yhdenvertaisesti, myös yksityisiä, valtion ja yliopiston harjoittelukouluja. Lapsen oikeuksien näkökulmasta tämä on tärkeä uudistus. Vastaavia säännöksiä ei ole toisen asteen koulutusta koskevassa lainsäädännössä. Tätä tulisi pohtia silloin kun kyse on oppivelvollisuusikäisistä.

Oma-aloitteisesta tutkinnasta olisi hyvä tehdä kuvaus toimintatavasta, joka olisi myös koulutuksen järjestäjien tiedossa (vrt. aluehallintovirastojen työsuojelutarkastukset). Helsingin kaupunki korostaa opetuksen järjestäjien yhdenvertaista kohtelua liittyen aluehallintoviraston mahdolliseen oma-aloitteiseen tutkintaan.

Onko teillä muita huomioita aluehallintovirastojen laillisuusvalvontaa koskeviin ehdotuksiin?

-

Onko teillä lausuttavaa esityksen 2 pykälään koskien liikunnallisen elämäntavan lisäämistä esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin?

Helsingin kaupunki pitää ehdotusta kannatettavana. Ehdotus tukee Helsingin voimassa olevaa kaupunkistrategiaa sekä kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa (HYTE). Helsingin kaupungin Koulutus 2030 -julkaisun Helsinki oppii – tulevaisuustaidot -toimenpiteisiin on nostettu liikkumisen edistämisen tavoite. Helsingin kaupungin kaikki koulut ovat osa Liikkuva koulu -ohjelmaa, jonka puitteissa kaupunki on tehnyt pitkäjänteistä kehittämistyötä koulujen liikunnallisen toimintakulttuurin edistämiseksi. Helsingin kaupungin jokainen peruskoulu kuvaa toimintasuunnitelmassaan, miten koulussa edistetään liikunnallista toimintakulttuuria Kouluterveyskyselyn, Liikkuva koulu -nykytilan arvioinnin ja Move!-mittausten tulosten pohjalta.

Onko teillä muita huomioita liikunnallista elämäntapaa koskevaan ehdotukseen?

-

Onko teillä lausuttavaa perusopetuslain säädöshuoltoa koskeviin ehdotuksiin?

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan

perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Helsingin kaupunki kannattaa tätä.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että perusopetuslakiin otettaisiin uudelleen pykälä 36 c opetuksen epäämiseen, josta tällä hetkellä säädetään perusopetuslain 36 pykälän 3 momentissa. Itse säännökset opetuksen epäämiseen otetaan suoraan tästä kohdasta. Muutosta perustellaan opetuksen epäämisen aseman selkeyttämällä turvaamistoimena kurinpitotoimien sijaan. 36 pykälään jää kuitenkin edelleen ojentamistoimena jälki-istunto ja kurinpitotoimina kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Lisäksi pykälässä tullaan edelleen säätämään poistumaan määräämisestä, joka on myös työrauhaa turvaava toimenpide, kuten opetuksen epääminen.

Edellä mainittuun liittyy myös perusopetuslain 42 d pykälä, jossa säädetään valituskielloista. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä nimenomaisesti todetaan, että valittamalla ei saa hakea muutosta 36 c pykälässä tarkoitettuun opetuksen epäämistä koskevaan päätökseen. Kohdassa todetaan päätöksestä, jota esitysluonnoksenkaan mukaan opetuksen epääminen ei olisi. Päätöksen tekeminen edellyttäisi mm. hallintolain mukaista kuulemistä. Kuten edellä on todettu, opetuksen epääminen on turvaamistoimenpide akuuttiin tilanteeseen, joka kirjataan ja josta ei tehdä päätöstä ja tämä olisi hyvä selkeyttää tässä kohtaa. Samalla voitaisiin harkita mahdollisuutta tuoda perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan sopivat turvaamistoimenpiteet, jotka sieltä tällä hetkellä puuttuvat.

Nyfors Maria
Helsingin kaupunki